

CINCI PAȘI CE NECESITĂ A FI ÎNTREPRINȘI PENTRU A ERADICA CORUPȚIA DIN ORGANELE PROCURATURII

Stefu Lilia - doctorand, cercetător științific stagiar, Institutul de Științe Juridice, Politice și Sociologice

Popov Oleg - procuror în procuratura de nivelul Curții de Apel Chișinău

Obiectul prezentului studiu îl constituie reflecțiile personale ale autorilor prin analiza prevenirii și combaterii fenomenului de corupție în organele procuraturii din Republica Moldova. Articolul prezintă o viziune a cercetătorilor în drept și a procurorilor, care, bazându-se pe experiența proprie, încearcă a da o abordare nouă și obiectivă acestei "probleme" prin expunerea analitică a acelor pași ce necesită a fi întreprinși în vederea soluționării chestiunii date, inclusiv prin reflectarea etichetei impuse procurorilor ca urmare a aplicării în practică a Legi RM nr.3 din 25.02.2016 cu privire la procuratură.

Cuvinte cheie: audient, procuror, INJ, prevenire, corupție, etică, deontologie.

The object of the present study is the personal reflections of the authors by analyzing the prevention and combating the phenomenon of corruption in the prosecuting bodies of the Republic of Moldova. The article presents a vision of law researchers and prosecutors, which, based on their own experience, tries to give a new and objective approach to this „problem” by presenting analytically those steps that need to be taken in order to solve the given issue, reflecting the label imposed on prosecutors as a result of the practical application of Law no. 3 of 25.02.2016 regarding the prosecutor's office.

Key words: audience, prosecutor, NIJ, prevention, corruption, ethics, deontology.

Объектом настоящего исследования являются личные размышления авторов, анализирующих предотвращение и борьбу с явлением коррупции в органах прокуратуры Республики Молдова. В статье представлено видение юристов и прокуроров, которые, основываясь на своем собственном опыте, пытаются дать новый и объективный подход к этой «проблеме» путем аналитического выявления тех шагов, которые необходимо предпринять для решения данной проблемы, в том числе путем отражения ярлыка, наложенного на прокуроров в результате применения на практике Закона № 3 от 25.02.2016 г. О прокуратуре.

Ключевые слова: слушания, прокурор, профилактика, коррупция, этика, деонтология.

Actualitatea și importanța problemei abordate este determinată de faptul că Republica Moldova se află în perioada de tranziție spre statul democratic, statul de drept. Iar, la etapa actuală, când în societate tot mai frecvent se discută necesitatea reformării sistemului organelor procuraturii, dar și a întregului sistem judiciar, statul, reprezentat prin organele sale de resort, trebuie să pună accentul nu pe combaterea feno-

menului de corupție, dar pe prevenirea acestui flagel.

Baza teoretico-metodologica a studiului o constituie lucrările de referință ale autorilor Borșevski Andrei, Mariusn Murea, Cristi Danileț și Paula-Andrada Cotovanu, cât și studiile și rapoartele analitice privind fenomenul corupției ale Centrul Național Anticorupție din Republica Moldova, dar și legislația existentă în domeniul dat. Iar meto-

dologia cercetării întreprinse se bazează pe asemenea metode de cercetare precum metoda logică (analiza și sinteza), metoda juridică (dogmatică), precum și metoda analizei comparative. Utilizarea metodelor nominalizate și a altor mecanisme investigaționale au determinat studierea complexă și multilaterală a obiectului investigațional.

Scopul și obiectivele studiului constau în cercetarea multilaterală și complexă a problemelor ce țin de prevenirea corupției în organele procuraturii din Republica Moldova, prin a semnifica cauzele care generează manifestările criminale ale unor procurori, a condițiilor care le favorizează, astfel încât acestea să nu aibă loc ori să se producă într-o măsură limitată, socialmente tolerabilă.

Expunerea materialului.

În prezent, problematica fenomenului corupției pentru Republica Moldova rămâne a fi una din cele mai importante, în contextul integrării europene. Or, actuala criză social-economică și din sistemul politic, de rând cu alți factori, este condiționată în mare parte și nivelului înalt al corupției din țară. În prezent, problema corupției rămâne a fi pentru Republica Moldova una dintre cele mai grave probleme, dacă mai ținem cont și de „furtul miliardului”, caracterizat de mulți economiști, politicieni etc. ca furtul secolului. Îngrijorările societății față de problema corupției sunt generate nu doar de relevanța ei, dar și de pregnanța politicilor și acțiunilor realizate în scopul prevenirii acestui flagel [16]. Atenția societății față de fenomenul corupției este dictată nu numai de relevanța problemei în cauză, dar și de efectul politicilor de prevenire a corupției. Pe plan național, conform sondajelor de opinie, fenomenul corupției este perceput printre primele probleme cu care se confruntă actualmente Republica Moldova. Conform datelor „Barometrului de Opinie Publică” din aprilie 2015 (dar și ulterioarele – n.n.), realizat de către Institutul de Politici Publice, demonstrează că lupta împotriva corupției este considerată în opinia respondenților principala acțiune ce necesită a fi efectuată pentru a îmbunătăți situația social-economică din țară [15]. Potrivit Constituției Republicii Moldova [1] și a Legii cu privire la procuratură din 25.02.2016 procuratura este acea instituție din cadrul autorității judecătorești care, în procedurile penale și în alte proceduri prevăzute de lege, contribuie la respect-

area ordinii de drept, efectuarea justiției, apărarea drepturilor și intereselor legitime ale persoanei și ale societății [2]. Rolul procuraturii într-un stat de drept fiind fundamental.

De-a lungul timpului, funcția sau calitatea de procuror a fost una nobilă și beneficia de o reputație incontestabilă. În ultima perioadă, spre regret, imaginea procuraturii a fost semnificativ afectată, fapt prin care credibilitatea în această instituție din partea populației s-a diminuat. Acest lucru se datorează inclusiv și actelor de corupție care mai persistă în rândurile procurorilor, ineficacitatea investigării cauzelor de rezonanță, comportamentul necorespunzător și contrar eticii profesionale în instanțele de judecată și în fața presei etc [3].

La etapa actuală imaginea procuraturii urmează a fi vizată de toți procurorii în funcție, dar nu în ultimul rând și de aspiranții la aceste funcții - absolvenții Institutului Național al Justiției. Toți împreună au obligația morală de a depune toate eforturile pentru a redobândi din nou acea încredere de odinioară a simplului cetățean, al justițiabilului, în organele procuraturii.

Corupția a afectat buna desfășurare a activității practice în toate organele judiciare, inclusiv în organele procuraturii. Acest fapt alarmează întreaga societate. De aceea, ține de diligența întregului corp de procurori de a lupta cu acest flagel. O mare speranță în această luptă este pusă pe seama proaspeților absolvenți a-i Institutului Național al Justiției. Or aceștea trebuie să demonstreze perseverență în această luptă de imagine de acum, până a accede în funcția de procuror, pentru ca la etapa corespunzătoare să poată activa în condiții de maximă legalitate și independență în luarea deciziilor.

Corupția reprezintă un fenomen cu valențe multiple, care poate fi analizată din mai multe puncte de vedere, relevându-se numeroase forme, trăsături și moduri de manifestare. Corupția în organele procuraturii reprezintă folosirea abuzivă a puterii publice, în scopul satisfacerii unor interese personale sau de grup, procuratura fiind privită ca un fel castă [4].

Existența corupției în organele procuraturii se datorează ca rezultat al sărăciei, instabilității sociale și politice, inclusiv în lipsa eticii profesionale individuale a procurorului.

Prin urmare, la etapa actuală, când sistemul organelor procuraturii iarăși este sub tentația de a fi supus unei noi reformări, statul, reprezentat prin organele sale de resort, trebuie să pună accentul nu pe combaterea fenomenului de corupție, dar pe prevenirea acestui flagel.

Prevenirea corupției în organele procuraturii semnifică înlăturarea cauzelor care generează manifestările criminale ale unor procurori, a condițiilor care le favorizează, astfel încât aceasta să nu aibă loc ori să se producă într-o măsură limitată, socialmente tolerabilă. În acest context, ne exprimăm dezacordul cu devizul „*Toleranță zero față de corupție*”, or ține de obligația statului să stabilească care sunt condițiile acestui fenomen, ce-i determină pe procurori să comită acte coruptibile, din care motive și ce urmează a fi de realizat pentru a soluționa această problemă.

Astfel, în viziunea noastră, pentru a eradica fenomenul de corupție din cadrul organelor procuraturii, sunt necesare o serie de modificări esențiale, care pot fi exprimate în următorii pași ce urmează a fi întreprinși:

1. **Majorarea salariilor lucrătorilor procuraturii.**

Oricât nu s-ar vorbi în societate despre salariile majorate ale procurorilor față de alte categorii de funcționari, salarizarea, totuși, este un aspect al independenței personale a procurorilor. Or, nu poate un procuror să-și desfășoare activitatea în condiții normale când acesta nu este asigurat material de stat. Legea procuraturii din 25.02.2016, prevede în art.60, că salariul procurorului se stabilește în funcție de salariul judecătorului. Salariul de funcție al procurorului se stabilește în funcție de nivelul procuraturii în care își desfășoară activitatea și de vechimea sa în funcția de procuror, urmând a constitui 90% din salariul judecătorului.

Totodată, pentru procurorii care exercită funcții de conducere, legea prevede un spor procentual la salariu în dependență de mai multe criterii [5]. În această ordine, preliminar calculând, salariul net al unui procuror simplu constituie circa 10-15 mii de lei. Bineînțeles, această sumă este cu mult mai mare decât cea pe care o primeau procurorii în trecut. Totuși, considerăm că statul ar trebui să majoreze substanțial cuantumul acestora, pentru ca procurorii să nu fie tentați de a comite acte coruptibile întru asigurarea bunăstării minime.

Concomitent, apreciem ca lipsită de justificare prevederea care diferențiază cuantumul salariul judecătorului de cel al unui procuror, deoarece în statele cu o bogată tradiție democratică, precum Italia, Germania, Ungaria, Spania, Belgia, etc. sunt stabilite salarii unice, atât pentru judecători, cât și pentru procurori. Ba mai mult, în unele țări precum Olanda, Franța, Lituania etc., salariile net a procurorilor sunt mai mari în raport cu salariile judecătorilor [6].

Nu trebuie de omis nici prevederile legale care restricționează posibilitatea procurorului de a desfășura alte activități decât serviciul de bază. Așadar, conform art.14 din Legea Procuraturii, funcția de procuror este incompatibilă cu orice altă funcție publică sau privată, precum și cu alte activități remunerate sau neremunerate, cu excepția posibilității desfășurării activității didactice și științifice. Prevederi similare se regăsesc și în Avizul nr. 9 (2014) al Consiliului Consultativ al Procurorilor Europeni (CCPE) privind normele și principiile europene referitoare la procurori, adoptat la Strasbourg la 17 decembrie 2014, care la pct.77) stipulează că „*procurorii nu ar trebui să se implice în vreo activitate sau tranzacție, ori să ocupe vreo poziție sau funcție, plătită sau nu, care este incompatibilă sau care afectează îndeplinirea corespunzătoare a atribuțiilor lor*” [7]. Specificul acestor restricții legale îi limitează pe procurori doar la funcția de bază, ceea ce denotă imposibilitatea acumulării de mijloace de existență din alte direcții de activitate, unica sursă constituind salariul.

În context, tot în acord cu rigorile legale care reglementează activitatea organelor procuraturii, procurorul trebuie să aibă o ținută vestimentară corespunzătoare, fapt ce presupune că îmbrăcăminte și alte accesorii vestimentare trebuie să fie la un anumit nivel estetic, momente care din nou presupun anumite cheltuieli financiare.

De aceea, nivelul remunerației unui procuror, trebuie de fixat în așa fel încât să îi pună pe acestea la adăpost de presiunile ce eventual ar veni să le influențeze deciziile și în general, comportamentul funcțional, alterându-le astfel independența și imparțialitatea.

Concomitent, ținem să menționăm că conform rapoartelor Comisiei Europene pentru Eficiență în Justiție, nivelul de salarizare a procurorilor din Re-

publica Moldova, după Ucraina, este cel mai mic din Europa. În această ordine de idei, reieșind din conținutul prevederilor normative, precum și stării de fapt existente în sfera salarizării procurorilor, raportate la necesitățile minime necesare ale acestora, obiectiv considerăm că salariul de funcție al unui procuror fără funcții administrative trebuie să fie nu mai mic de 20-21 mii lei (1000 de euro).

Totodată, în același context, deziderăm ca statul trebuie să soluționeze problema locativă a procurorilor care nu dispun de un asemenea spațiu, sau eventual să îmbunătățească condițiile de trai prin implementarea unor politici sociale, după modelul reușit inițiat de sistemul judecătoresc. Spre exemplu, în anul 2012, Consiliul Superior al Magistraturii din Republica Moldova a aprobat lista angajaților instanțelor judecătorești din mun. Chișinău și a altor judecători cu domiciliul în mun. Chișinău, precum și a angajaților Consiliului Superior al Magistraturii care necesită îmbunătățirea condițiilor de trai [8]. De menționat, că asemenea proiecte au fost într-un final reușite, iar familiile unor magistrați au fost asigurate cu spații locative.

Deci, în cazul procurorilor, soluția ar fi punerea la dispoziție a unor imobile de protocol sau construcția unor complexe locative, unde procurorii ar putea să achiziționeze aceste locuințe la un preț de sinecrist cu posibilitatea eșalonării plăților sau oferirea posibilităților de creditare în condiții avantajoase.

2. Formarea aptitudinilor și calităților de procuror la faza incipientă de formare inițială.

Institutul Național al Justiției, fiind instituția publică care realizează instruirea candidaților la funcțiile de judecător și procuror [9], trebuie să selecteze din start doar acele persoane, candidați la funcția de procuror, care sunt integre, dispun de un bagaj vast de cunoștințe în materia dreptului și sunt motivate spiritual de a îmbrățișa o asemenea profesie.

Organele procuraturii, mai ales acum, au nevoie de persoane devotate culturii juridice și profesionalismului, de oameni cu verticalitate care ar face față oricărei tentații în cadrul atribuțiilor de serviciu, dar și oricărei presiuni din partea politicului și societății civile. Potrivit raportului de activitate al Centrului Național Anticorupție (CNA) pe anii 2014-2015, referitor la finalitatea judiciară a cauzelor de corupție instrumentate, în perioada

anilor 2014-2015, instanțele judecătorești au examinat în fond 595 cazuri instrumentate de Procuratura Anticorupție și CNA, dintre care 258 – în anul 2014 și 266 – în anul 2015 [10]. În perioada respectivă, din toate aceste cauze penale 8 au fost intentate în privința procurorilor bănuți de comiterea unor acte de corupție. Dintre care 6 au fost expediate în instanța de judecată iar 2 cauze penale (în privința a doi procurori) au fost clasate încă la fazele incipiente ale urmăririi penale.

Finalitatea examinării unor asemenea categorii de infracțiuni comise de către anumiți subiecți speciali (procurori), prezintă interes sporit pentru întreaga societate, care așteaptă justiție echitabilă de la organele de drept.

Astfel, în contextul finalității judiciare a cauzelor de corupție instrumentate de CNA și Procuratura Anticorupție, prezintă importanță următorul caz din practica judiciară ce vizează condamnarea unui procuror pentru comiterea infracțiunii de corupție – corupere pasivă, cu menținerea soluției până la instanța supremă: *Prin sentința Judecătorei C. din 21 iulie 2015, O. Z. a fost recunoscut vinovat și condamnat în baza art. 324 alin. (3) lit. a) Cod penal (corupere pasivă), la 8 ani închisoare, cu executarea în penitenciar de tip închis, cu amendă în mărime de 2000 unități convenționale, echivalentul a 40000 lei, cu privarea de dreptul de a ocupa funcții publice pe termen de 4 ani. Pentru a se pronunța, prima instanță a constatat în fapt că, O. Z. activând în baza ordinului Procurorului General nr. 5xx-p din 29 iunie 201x în funcția de procuror în Procuratura raionului N., fiind persoană cu funcție de demnitate publică în sensul prevederilor art. 123 alin. (3) Cod penal, folosind intenționat situația de serviciu, în perioada 05 - 07 februarie 2014, din interes material, a pretins și a primit de la I.M. și M.B. bunuri ce nu i se cuvin. Inculpatul a contestat cu apel și, ulterior, cu recurs sentința, solicitând casarea acesteia cu pronunțarea unei hotărâri de achitare, din motiv că fapta inculpatului nu întrunește elementele infracțiunii, însă prin deciziile instanțelor superioare acestea au fost respinse.* [11]. Totodată, nu este de ascuns faptul că printre justițiabilii care au fost atrași la răspundere penală și sancționați, or dosarele cărora se află în faza judecății, pentru acte de corupție, se regăsesc și unii din foștii absolvenți ai Institutului Național de Justiție [12].

Sistematizând cele menționate, pentru a nu admite pe viitor asemenea situații, socotim că ține de obligația Institutului Național de Justiție, în persoana formatorilor, de a pune accentul pe motivarea audiențelor în scopul promovării corectitudinii tuturor acțiunilor ce intră în competența unui procuror. În acest sens, așa discipline ca “Etica și deontologia procurorului” sunt binevenite și salutate de către audienți.

3. Verificarea și atestarea minuțioasă a procurorilor în funcție.

În competența Colegiului de Evaluare a performanțelor procurorilor, potrivit art. 88 din Legea cu privire la procuratură, intră evaluarea profesională a procurorilor sub aspectul nivelului profesional și deprinderilor practice. Printr-o astfel de modalitate, procuratura verifică dacă un procuror în funcție, după o anumită perioadă de activitate, este la nivelul corespunzător de pregătire și dispune de acele abilități profesionale, care să-i permită desfășurarea activității în continuare. Or, un procuror mereu trebuie să dispună de un bagaj vast de cunoștințe teoretice și deprinderi practice. Acest element este un garant al principiului independenței procesuale și imparțialității procurorului în luarea deciziilor, iar în ipoteza când acesta nu posedă asemenea cunoștințe și deprinderi, ușor poate fi influențat de procurorul ierarhic superior, sau de un alt subiect procesual, care pe cale de consecință, va duce la luarea unei decizii incorecte sau, posibil la comiterea unui act de corupție.

Un procuror bun trebuie de fiecare dată să fie promovat, iar unul care nu face față atribuțiilor și sarcinilor sale, prin asta stagnând activitatea de serviciu și buna imagine a procuraturii, trebuie sancționat conform rigorilor legii, inclusiv prin excluderea sa din sistemul organelor procuraturii.

Merită o deosebită atenție prevederea art.6 din Legea cu privire la procuratură, care îi obligă pe procurori să declare actele de corupție, actele conexe celor de corupție și faptele de comportament corupțional care i-au devenit cunoscute. Posibil mulți din angajații organelor procuraturii cunosc despre anumite acte ilegale ale colegilor, procurorului ierarhic superior sau inferior, însă preferă să nu divulge aceste momente din diferite rațiuni. Probabil că și ei sunt implicați eventual

în diverse activități ilegale exprimate în acte de corupție. Acest moment este unul foarte important, fiindcă declararea actelor de corupție nu reprezintă în sine o discreție sau o ambiție a fiecărui procuror, ci o obligație indispensabilă ce urmează a fi respectată. Mai mult ca atât, potrivit pct. 6.3.6 din Codul de etică a procurorului [13], procurorul prin însăși funcția sa este obligat ca să nu ofere temei de a se considera drept o persoană pretabilă comiterii unor acte de corupție sau abuzuri.

Știind că în orice moment colegul de breaslă, procurorul ierarhic superior sau inferior, î-l poate demasca pe acel procuror care a comis un act de corupție sau conex acestuia, sau are intenția de a comite un asemenea act, acesta va renunța în mod cert la o asemenea activitate ilegală, conștientizând că într-un moment poate pierde totul ce a realizat pe plan profesional - demnitatea și reputația. Ori, impactul sancțiunii poate avea consecințe chiar și asupra familiei.

4. Verificarea veniturilor și proprietăților procurorilor.

Procurorii trebuie să fie corecți cu organele de stat în ceea ce privește declararea veniturilor și proprietăților. Venitul unui procuror, de regulă, se limitează la salariu, sporurile la salariu și, după caz, cel obținut din activitatea științifică și didactică. Nu poate un procuror cu un salariu mic să-și suplinească proprietatea cu o mașină de lux, terenuri cu surafețe lantifundiare, cu casă ce seamănă a palat sau apartamente cu suprafața egală cu sediul procuraturii unde activează la un preț declarat simbolic, invocând diverse contracte fictive și simulate de donație, împrumut, credit bancar etc.

Interpunerea de persoane, în special a membrilor de familie, a afinilor, la fel prezintă actualmente o problemă în verificarea proprietăților procurorilor, în pofida faptului că legea îi obligă să declare veniturile obținute împreună cu membrii familiei pe parcursul perioadei de declarare. Procurorii care declară veniturile și proprietățile trebuie să fie de bună credință, iar când se constată vice-versa, ține de competența Autorității Naționale de Integritate de a efectua un control pe marginea fiecărui caz.

De aceea, oportun ar fi ca organele de resort să verifice mai riguros proprietățile la faza incipientă, atunci când un candidat accede în funcția de pro-

curor. Astfel, se poate de monitorizat mai eficient cele dobândite pe parcurs și de stabilit, totodată, proveniența acestor bunuri.

Acel procuror care are în proprietate anumite bunuri a căror proveniență nu poate fi justificată, poate trezi, în opinia comună, anumite suspiciuni că nu este o persoană integrită și că a comis sau a fost implicată în acte de corupție.

Statul trebuie de fiecare dată să acționeze prompt în situația în care un procuror nu a declarat veniturile și proprietățile (*sublinierea ne aparține –n.n.*) obținute, sau, mai cu seamă, le-a declarat fraudulos, tăinuind anumite bunuri. Or, conform art. 3 din Legea cu privire la Autoritatea Națională de Integritate din 17.06.2016, printre subiecții obligați să-și declare averile și interesele personale se regăsesc și persoanele care dețin funcțiile de demnitate publică, inclusiv procurorii de toate nivelurile care au acest statut.

La acest capitol, un rol deosebit le revine și reprezentanților mass-media, care în anumite reportaje sau investigații constată anumite circumstanțe și fapte de interes major, ce urmează a fi verificate de organele competente. Aceste organe nu trebuie să aibă o viziune nepăsătoare sau critică față de activitatea civică a jurnaliștilor, cum se practică de obicei, dar să efectueze o anchetă efectivă cu adoptarea unei decizii corespunzătoare.

5. Promovarea pe scară largă a educației anticorupție.

Una dintre formele de prevenire a fenomenului corupției o constituie – *educația anticorupție*. Utilizarea educației ca formă de prevenire a corupției în organele de stat în general și a organelor procuraturii în special, este indispensabilă în societatea noastră, deoarece comportamentul coruptibil este determinat, tot mai mult în ipostaza actuală a fenomenului, nu numai de factori externi, obiectivi, ci deja de o motivație internă, stabilă și autoeficientă.

Este necesar întreprinderea unor măsuri comune de prevenire a corupției în organele procuraturii prin educație, la care să participe atât reprezentanții instituțiilor publice, cât și cei ai societății civile. Păturile largi ale populației sunt în stare să determine comportamentul celor din organele procuraturii, având capacitatea de a influența corectarea necesară a anumitor

funcționari și luarea unor decizii corecte, în limitele cadrului legal.

Problemele legate de corupție nu pot fi rezolvate decât printr-o acțiune socială largă, adică prin eforturile comune ale grupului social vizat. În aceste condiții, devine decisivă găsirea căilor de conjugare a energiilor individuale într-o acțiune socială.

Despre efectele negative ale corupției trebuie informați toți copiii de la o vârstă fragedă, din primii ani de școală, deoarece în această perioadă ei se formează ca personalitate, iar în dependență ce principii vor recepta, va depinde viitorul țării și bunăstarea societății.

Concluzii. Organele procuraturii, în contextul unei eventuale reformări (reorganizări), necesită o viziune și o concepție individuală, separată, care ar oferi tinerilor procurori, cei care tind de a accede în această funcție, un climat favorabil de activitate. Un asemenea climat ar fi posibil prin eradicarea corupției din organele procuraturii prin intermediul forțelor comune, al tuturor procurorilor, societății de rând, formatorilor din cadrul Institutului Național de Justiție, dar și prin sânguința individuală a fiecăruia, exprimată prin conștiința corectă.

De aceea, urmând acești cinci pași menționați supra, vom obține rezultate vizibile și eficiente în organele procuraturii, iar această instituție a statului va redobândi din nou acea imagine de odinioară, unde Procuratura stătea la straja intereselor societății.

Referințe bibliografice:

2. Constituția Republicii Moldova din 29.07.1994, Capitolul IX, Secțiunea a 3-a.
3. Art.1 din Legea cu privire la procuratură nr.3 din 25.02.2016.//Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.69-77 din 25.02.2016, în vigoare din 01.08.2016.
4. În 2008 Indicatorii Reformei în Procuratură ai Asociației Avocaților Americani (p. 48) au descris interacțiunea procuraturii cu mass media, societatea civilă și publicul ca „ocazională”.
5. Murea M. Luarea de mita și primirea de foloase necuvenite – infracțiuni de corupție. București: edit-ra Wolters Kluwer, 2009, pag. 69. ISBN: 973191155-3.

6. Art.5¹-5² din Legea nr.328 din 23.12.2013 cu privire la salarizarea judecătorilor și procurorilor.//Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.14-16 din 21.01.2014.
7. Cristi Danileț, Paula-Andrada Cotovanu, Remunerarea magistraților - condiție a independenței magistraților. [online]. [citat 27.12.2019]. Disponibil: www.cristidanilet.ro/docs/remunerare%20magistrati.doc.
8. Recomandarea Rec(2000)10 a Comitetului Miniștrilor către statele membre cu privire la codurile de conduită pentru funcționarii publici, 11 mai 2000, § 15, punctele 1, 2 și 3.
9. Hotărîrea CSM nr. nr. 748/36 din 20.11.2012 cu privire la la aprobarea listei angajaților instanțelor judecătorești și Consiliului Superior al Magistraturii, care necesită îmbunătățirea condițiilor de trai.
10. Art. 2 din Legea nr.152 din 08.06.2006 cu privire la Institutul Național al Justiției. Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 102-105 din 07.07.2006.
11. Raport de activitate al Centrului Național Anticorupție pe perioada 2014-2015. [online]. Chișinău 2016, p.26. [citat 12.01.2020]. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=7353.
12. Ziarul de gardă.md [citat 26.12.2019]. Disponibil: <http://www.zdg.md/editia-print/investigatii/procurori-judecati-ii>.
13. Codul de etică al procurorului. Aprobat prin Hotărîrea Adunării Generale a Procurorilor nr.4 din 27.05.2016. [citat 16.12.2019]. Disponibil: http://www.procuratura.md/file/2016-06-03_CODUL%20.
14. Studiu analitic privind fenomenul corupției în administrația publică locală din Republica Moldova. Centrul Național Anticorupție. Direcția analitică. [online]. Chișinău, 2015, p.6. [citat 10.01.2020]. Disponibil: [cna.md › public › files › studiu_apl](http://cna.md/public/files/studiu_apl).
15. Raport de cercetare. Barometrul Opiniei Publice din noiembrie 2015. [online]. Institutul de Politici Publice. [citat 27.12.2019]. Disponibil: http://ipp.md/public/files/Barometru/Brosura_BOP_11.2015_prima_parte_final.pdf.
16. Gațcan, Iurie. Corupția ca fenomen social și mecanisme anticorupție (Cazul Republicii Moldova). Teza de doctor în sociologie. Chișinău, Biblioteca USM, 2015, p.9.
17. Borșevski, A.; Istrate A. Bazele de contracarare a corupției. Chișinău: Institutul pentru Democrație. 2008. 192 p. ISBN 978-9975-72-098-4